

Мова - фактар палітычны

Інтэрвію старшыні ТБМ Алега Трусава Радыё Свабода

- Напярэдадні стала вядома пра пашкоджанне помніка "Унескладоваму" ў Полацку. Як вы ставіцеся да гэтага інцыдэнту?

- Днямі здарылася вельмі добрая падзея: датэрмінова вызвалены актыўны сябар ТБМ Алесь Бяляцкі. Гэта нашмат лепей, чым тая адмоўная падзея, пра якую вы кажаце. А што да полацкага інцыдэнту, то гэта праяўляе сябе тая сіла, якая ўжо шмат гадоў і стагоддзяў знішчае ўсё беларускае. Гэта не першы і, я думаю, не апошні факт. Але мы адновім свае помнікі, захаваем мову, то бок, гэтая сіла нас не пераможа.

- Як вы ацэньваеце сітуацыю з беларускай мовай? Ці пашыраецца яе ўжыванне, калі глядзець на гэтыя 25 гадоў?

- Яна вельмі ўмацавалася ў неспрыяльных умовах. Яна паказала ўсяму свету, што яна настолькі моцная, што можа развівацца без дзяржаўнай падтрымкі і нават пры дзяржаўным уціску. Паглядзіце "Бібліятэку Свабоды". Колькі там кніжак выдана за гады незалежнасці! Паглядзіце незалежны выдавецтва, колькі мы друкуем кніжак, вершаў, часопісаў. Адно ТБМ грымае дзве газеты і два часопісы. Яны рэгулярна выходзяць. Дарэчы, да юбілея выйшаў 10-ты нумар часопіса "Верасень". І выглядае гэты часопіс у тры разы лепш, чым "Малодосць", "Полымя" і іншыя дзяржаўныя выданні. Так што, мова паказала сваю жыццяздольнасць, умацавалася. А пры змене палітычнай абстаноўкі, а яна раней ці пазней зменіцца, мова цягам, ну, дзесяці гадоў запануе ва ўсіх сферах жыцця.

- Ваш прагноз: калі беларуская мова стане адзінай дзяржаўнай у Беларусі?

- Калі будзе палітычная перамога тых сілаў, якія вернуць Канстытуцыю 1994 года. Я думаю, раней ці пазней гэтыя сілы прыйдуць да ўлады, будзе вернута Канстытуцыя. Я думаю, што напачатку можна пакінуць той запіс, што руская мова - мова міжнацыянальных зносін. Я б яшчэ дадаў туды ангельскую мову. І з адной дзяржаўнай мовай мы будзем існаваць - гэта стопрацэнтава. А ад нас з вамі залежыць, калі гэта будзе. Калі большасць грамадзян Беларусі будзе размаўляць прыныцкова па-беларуску, то палітычная перамога адразу ж абудзецца. Мова заўжды была і ёсць важным палітычным чыннікам ва ўсіх краінах і ва ўсіх народаў.

- Вы казалі, што пашыраецца выданне кніг на беларускай мове. Але гэта ўсё ж пераважна грамадскія намяганні...

- Дык у гэтым і сіла, што дзяржава не хоча, прагнае гэтых выдаўцоў, а кнігі ўсё роўна выходзяць. І вялікі фактар на нашым баку - інтэрнэт. Кнігі "Бібліятэкі Свабоды" спакойна можна пачытаць у Аўстраліі, Новай Зеландыі ці яшчэ дзе, што было немагчыма яшчэ 20 гадоў таму. Беларускаямоўны сектар інтэрнэту вельмі актыўны. Вікіпедыя ёсць па-беларуску і ўсё астатняе. То бок дзякуючы інтэрнэту мы атрымалі такую зброю, з якой ніводная імперыя змагацца проста не можа.

- А што тычыцца ТБМ - колькасць сяброў аб'яднання расце?

- Я б не сказаў, каб яна моцна расла, але расце. У нашым аб'яднанні актыўных сяброў каля 6 тысяч. Гэта столькі, колькі ва ўсіх дэмакратычных партыях і рухах разам узятых. Але тут не важны фармальны бок - маецца вы пасведчанне сябра ТБМ ці не - важна, каб вы гаварылі па-беларуску. Паглядзіце, колькі зараз курсаў з'явілася: і "Мова ці кава", і "Мова нанова", і гэтак далей. І гэтыя людзі далёка не ўсе сябры ТБМ, іх там каля 20%. Таму нам важны не фармальны чыннік, а фактычны. І тут паціху праца ідзе, асабліва сярод моладзі.

- Цікава, а ці ёсць у ТБМ цяперашнія чыноўнікі?

- Чыноўнікі ёсць, але мы іх не афішуем. Але адзін з іх, Павел Латушка, не хавае сваёй прыналежнасці да ТБМ. Ён уступіў у ТБМ яшчэ студэнтам і актыўны сябра па сённяшні дзень. Вельмі шмат чыноўнікаў на месцах. Але мы стараемся гэта асабліва не паказваць.

- А з чым гэта звязана, што вы гэта не афішуеце?

- Гэта звязана з палітычнай сітуацыяй у краіне. Каб на гэтага чыноўніка не пісалі даносы, што ён "БНФ-авец", "бандэравец" і так далей. Таму што мова - фактар палітычны. Калі я нядаўна трапіў у больш-

цу, то, паколькі гаварыў па-беларуску, усе хворыя ў палаце адразу назвалі мяне "бандэраўцам". І калі я прачытаў лекцыю пра Сцяпана Бандэру, хто ён такі, яны адразу пачалі са мной размаўляць хоць на трасянцы ці дыялекце. То бок, разумеце, што значыць замбаванне насельніцтва? Таму чыноўнікам не варта расказваць, хто сябар ТБМ, бо сілы, якія на ўсходзе, пастараюцца гэтых чыноўнікаў з працы прыбраць і паставіць прадстаўнікоў "рускага свету". Такіх таксама да халеры сярод чыноўнікаў.

Ідзе інфармацыйная вайна вельмі жорсткая, і гэтая вайна нікога не шкадуе. Таму на вайне, як на вайне. Мы павінны гэтыя фактары ўлічваць і сваіх сяброў не падстаўляць. Дарэчы, у нас шмат прадпрымальнікаў, даволі багатых людзей. Мы таксама іх імёны без іх дазволу нікому не называем. Бо без гэтых прадпрымальнікаў ці змаглі б мы існаваць і плаціць такія шалёныя грошы за арэнду, выдаваць часопісы? Вядома, не. Прадпрымальнікі ўступаюць у ТБМ даволі актыўна і нават пад старасць пераходзяць на беларускую мову. Вось нядаўна перайшоў на мову мой сябар Карагін, з якім мы сябруем са студэнцкіх гадоў. Я быў вельмі прыемна здзіўлены, што ён, ужо маючы 60 год, зразумеў вартасць беларусчыны і нават пачаў даваць па-беларуску інтэрвію. Так што ёсць пласт прадпрымальнікаў, пра якіх таксама без іхняй згоды стараемся не расказваць, каб да іх не прыхала падатковая інспекцыя прадстаўнікоў "рускага свету".

- Улады павысілі арэндную плату за сядзібу ТБМ у мінулым годзе. Як гэтае пытанне вырашылася, ці ўдалося вярнуць льготны кошт?

- Вырашылі больш не дамагацца. Мы ўспамінаем анекдот, як Брэжнеў змагаўся з алькаголікамі. І там быў такі адказ: "Перадайце Ільічу, нам і 10 па плячу". Самае цікавае, чым больш нам павышаюць арэнду, тым больш прадпрымальнікі нам дапамагаюць. Таму мы вырашылі не кланяцца перад уладай, не прасіць, а ісці сваім шляхам і быць цалкам незалежнымі.

Мы вырашылі больш да ўладаў не звяртацца. Мы звярталіся, прасілі, а яны нас паслалі. А цяпер мы не будзем звяртацца. Дарэчы, мы плацім арэнду лепей, чым палова дзяржаўных арганізацыяў у Партызанскім раёне. І таму ЖЭС ставіцца да нас з велізарнай павагай. Мы цягам 2 гадзін аплочваем паперы на арэнду, якія яны нам прысылаюць. ТБМ дапамагаюць і пенсіянеры, і студэнты. І мы рэгулярна друкуем спісы ахвярадаўцаў і выстаўляем на нашым інтэрнэт-партале. Дарэчы, самых актыўных мы будзем сёння віншаваць нашымі падзякамі і сувенірамі. Мы будзем уручаць 40 падзяк ад імя ТБМ нашым актывістам, фундатарам і спонсарам.

- А за гэтыя 25 гадоў дапамогі ад дзяржавы так і не было?

- Вялікая дапамога была напачатку. Каб не дзяржава, то ТБМ наогул магло б не стварыцца. Яно ж стваралася ў Савецкім Саюзе, дазвол даваў ЦК КПБ, у які, дарэчы, Генадзь Бураўкін уваходзіў. Так што да рэфэрэндуму 1995 года дапамога з боку дзяржавы была вельмі вялікая. Капейкі плацілі за арэнду, за дзяржаўныя грошы выходзіла газета "Наша слова". У штаце рэдакцыі на заробках было 30 чалавек. І ўсё гэта скасавалі ў 1996 годзе, абклалі нас падаткамі і так далей. Так што быў перыяд напрыканцы існавання Савецкага Саюза і ў першыя гады незалежнасці, калі Кебіч уступіў у ТБМ і яму ўручалі пасведчанне № 1, у складзе ТБМ былі ўсе дзейныя міністры, быў Краўчанка, Дзямчук, Бутэвіч. Так што першыя гады з боку дзяржавы была вельмі вялікая падтрымка.

- А былі прэм'ер-міністр Кебіч так і застаўся ў ТБМ?

- Кебіча пазней выключылі.

- Сітуацыя ва Украіне ўплывае на становішча беларускай мовы?

- Яна ўжо мае станоўчы эфект. Нават Лукашэнка заявіў, што без беларускай мовы не будзе нацыі. То бок чынавенства ўпершыню задумалася, што калі яны размаўляюць парасейску, яны частка "рускага свету", і на танках прыедуць іх бараніць. А як прыедуць, то першай пацерпіць наменклатура, а не сяляне. Іх у першую чаргу маскоўцы замяняць на сваіх, каго арыштуюць, каго пасадзяць, забяруць у іх бізнэс, капіталы. Так што ўкраінскі фактар вельмі занепакоіў дзяржаўных чыноўнікаў. І зараз яны вельмі баяцца і непакояцца. Паглядзіце, як яны памяншалі плавцінку адносна Украіны, не гледзячы на цесны саюз з Расіяй. Яны часам нават прыніпова заўляюць, што Крым павінен быць украінскім і гэтак далей. Так што, гэты фактар для нас станоўчы ў цэлым з боку палітычнай сітуацыі. Простыя людзі то, канешне, усяго баяцца. І для іх што беларуская, што ўкраінская мова - гэта мова Бандэры. То гэта люмпен, які мяняе погляды цягам дня.

Гутарыў

Алесь Дашчыньскі.